

CONTEMPORARY DESIGN &
ARCHITECTURE TRIENNALE
BUDAPEST

CODA PROJECT TEAM:

Sz. Szilágyi Gábor – kurátor
Oroszi Norbert – projektmenedzser
Dr. Mázsa Péter – gazdasági tanácsadó
Paul Ágnes – marketing tanácsadó
Flanek Péter – design tanácsadó, tervezőgrafikus

KAPCSOLAT:

www.coda11.com
info@coda11.com

TÁMOGATÓ PARTNEREK:

Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium
Építésügyi és Építészeti Főosztály

NEMZETI FEJLESZTÉSI
ÉS GAZDASÁGI MINISZTERIUM

TALÁLKOZÁS EURÓPA KÖZEPÉN

Magyarország 2011-ben az Európai Unió elnökségének ad otthont. Ez az esemény a nemzetközi érdeklődés középpontjába állítja majd a kontinens egyik nagy múltú városát, Budapestet, melynek kultúráját a mai napig aktívan formálják a nyugati, illetve keleti hatások és trendek. A főváros közelgő elnöksége azt a lehetőséget is kínálja, hogy e kettős hatások által alakított kultúra aktuális értékei az Unió közössége számára az érdeklődés középpontjába kerülhessenek. Kezdeményezésünk célja ezért, hogy a kortárs kultúra egyre nagyobb érdeklődéssel kísért területei – az építéset és a tárgykultúra – nemzetközi kiállítás keretében mutatkozzanak be Budapesten. A kiállítás lehetőséget ad arra, hogy elindítsuk a Kortárs Design és Építészeti Triennále, Budapest (CoDA – Contemporary Design and Architecture – Budapest) rendezvény-sorozatát, amely rendszeresen otthont ad majd a nemzetközi, valamint a Kelet- és Nyugat-európai kortárs építészeti- és tárgyervezés bemutatásának.

TENGERPARTTÓL A SZÁRAZFÖLD KÖZEPÉRE

Sikerkes kortárs építészeti kiállításoknak adnak otthont európai kikötővárosok: Rotterdam, Velence és Lisszabon. Ehhez a csoporthoz kíván csatlakozni a Közép-Európa szívében fekvő város, Budapest – másokhoz hasonló, ugyanakkor a közelmúlt történelmi eseményei kapcsán egyedi koncepcióval.

A SZÁRAZFÖLD MEGHÓDÍTÁSA HÁROM LÉPÉSBEN

Felfedezők és hadvezérek az ismeretlen terület meghódítását három taktikai lépésben határozták meg:

- AZ ISMERETLEN FELTÉRKÉPEZÉSE
- A STRATÉGIA KIDOLGOZÁSA, ÉS
- A MEGVALÓSÍTÁS, AZAZ A TERÜLET ELFOGLALÁSA!

Ezt a jól bevált módszert követi a Kortárs Design és Építészeti Triennále, Budapest (CoDA) megvalósítása is, melynek célja, hogy a tengerparti városok mellett a kortárs építészeti- és tárgykultúra trendjei Európa közepén is bemutatkozhasanak.

Emlékpont, Hódmezővásárhely

Neonmentők kiállítás, Budapest

Giccs és Kultusz kiállítás, Budapest, 1999

1 AZ ELSŐ LÉPÉS AZ ISMERETLEN KÖZELMÚLT ...

A 20. század második felének eseményei kettéosztották Európát. Az eltérő politikai ideológiák ellenére a fejlődés a Kelet- és Nyugat-európai építészeti és formatervezőket hasonló kihívások elé állította. Erre a sok szempontból közös múltra építkeznek ma a 21. század tervezői is.

A CoDA rendezvény-sorozat első eseménye 2011-ben Budapesten a "Léptékek 1960-2010" című rendhagyó történelmi kiállítás lesz, amely épp e szövevényesen összefonódó, közös gyökerű múlt bemutatására tesz kísérletet.

2 A MÁSODIK LÉPÉS A "LÉPTÉKEK" FELDERÍTÉSE

A "Léptékek" kiállítás témáinak feltárása európai országok összehangolt kutatóprojektjeinek indításával történik majd. A nemzetközi kutatásokat a zürichi ETH Építészettörténelmi és Elméleti Intézetének Építészettelméleti Tanszéke vezeti (gta).

3 A HARMADIK LÉPÉS A "LÉPTÉKEK" KIÁLLÍTÁS

A "Léptékek" kiállítás a European Forum for Architectural Policies (EFAP) 2011-es budapesti kongresszusához igazítva kerül megrendezésre. A kiállításához kapcsolódva konferencián kerül sor a résztvevő európai országok kutatási eredményeinek bemutatására a szakma képviselői, a média valamint az érintett társtudományok felé.

LÉPTÉKEK 1960-2010

ÉPÜLETEK ➔ VÁROSOK ➔ TÁJAK
➔ EURÓPA

Európa jelenlegi építészeti arculatának megértéséhez olyan régiókat kell feltérképeznünk, amelyek radikális átalakuláson mentek és mennek keresztül. A változások hátterében a földrész életét sokáig meghatározó két politikai tömb, 1956, 1968 és 1989 földrendései, rendszerváltások, reformok, valamint az Európai Unió 2005-ös bővítése állnak. Az Európai integráció realitásával kapcsolatos szkepticizmus, valamint a „régí” és az „új” Európát megkülönböztető retorika nem csak egy új belső határ megvonására tett kísérlet volt, hanem az újdonság vonzását ígérte olyan politikai vezetők számára is, akik pályafutásukat még a rendszerváltás előtti hatalom szolgálatában kezdték. Az Európai Unió további bővítését és jövőjét illető vélemények egyre szerteágazóbbak.

Ma, mikor egyre inkább láthatóvá válik az új európai közösséghez való csatlakozás ára, új területi szerveződések, új határvonalak jelennek meg, amelyek nagyon is valóságosak: a schengeni egyezményt már aláírt államok és a „kint várakozók”, illetve a közvetlenül a csatlakozás előtt álló és a még

jelenített meg – szükségessé teszi a modellekkel, elméletekkel és a tudástranszfer csatornáival kapcsolatos különbségek alapos vizsgálatát. A kiállítás célja nem egy forrás- és interpretatív anyagokból álló gyűjtemény létrehozása, amely a kutatók munkáját hivatott segíteni, és nem is korabeli fotókat, belsőépítészeti megoldásokat és tárgyakat bemutató „nosztalgia-show”, hanem az az átalakulási folyamatok összevetését célzó vizuális anyagok bemutatása.

A kiállítás alapvető szervező tengelyeit az idő és a tér dimenziója alkotják. Az időtengely az 1960 és 2010 közötti ötven év kronológiáját követi, a tértengely pedig az átalakulás főbb területeit jelöli ki, amelyet olyan folyamatok befolyásoltak, mint az iparosodás, a centralizáció, az ipartalanítás, a poszt-fordizmus, a fogyasztói társadalom kialakulása, a környezetvédelmi problémák, valamint a jóléti állam virágzása és hanyatlása. A kiállítás a tervezés intézményeinek, léptékének és mód-szereinek (pl. határokon átnyúló területek, ország, régió és város) szerepét, valamint a politikai választóvonalakon átívelő, nemzetközi hálózatok létrehozására tett kísérleteket is bemutatja.

A kiállítás magját Európa azon régióiból választott példák alkotják, amelyek 1960 óta radikális változáson mentek keresztül. Ide tartozik például a Rajna-vidék, Wallónia (Belgium) és Szilézia (Lengyelország) iparosítása majd iparának elsorvadása; a turizmus fejlesztése Franciaországban, Svájcban és Horvátországban; vagy a termőföldek elosztása a határvidékeken. Különösen érdekes a vasfüggöny által elválasztott térségek, pl. a korábbi Jugoszlávia és szövetségi államainak határvidékei, vagy a schengeni határ mentén fekvő területek összehasonlítása. A végbement változásokat térképekkel, légi- és műholdfelvételekkel, fényképekkel, sőt akár interaktív számítógépes animációkkal lehet illusztrálni. Az alkalmazott illusztrációs technikának mindenképpen lehetővé kell tennie a példák összehasonlítását. A liberális piacgazdaságok, a kapitalista jóléti államok és a különböző szocialista koncepciók („új gazdasági mechanizmus”, az állami ellenőrzés csökkentése, korlátozott piacgazdaságok) közötti ideológiai különbségeket is be kívánjuk mutatni, külön kiemelve az adott térség fejlesztési stratégiáit. A kiállítás a szabályozó eszközökről – pl. központi tervezés, építési normák és szabványok – is képet ad. A kiállítás ezen része a különböző léptékben lezajló változási folyamatokra koncentrálni, így pl.:

- A természetes környezet átalakulása; mezőgazdasági és ipari hasznosítás, a regionális tervezés eszközei és hatásai. A természet mesterséges tájként való rekonstrukciójában fontos szerepet játszik a közlekedési, kommunikációs, valamint az energiatermelő- és szállító infrastruktúra. A hegyvidéki tájakat, amelyekre sokáig a nemzeti identitás szerves részeként tekintettek, átforgatja

A kiállítás fent ismertetett központi elemei további témakörökkel egészíthetők ki, amelyek a változás időbeli folyamatait egységes értelmező rendszerbe ágyazzák. Ide tartozhatnak az alábbi témakörök:

- Tudástranszfer: a vasfüggöny metaforája elkendőzi azt aényt, hogy a kelet-európai építészek figyelemmel kísérték a Nyugat legújabb építészeti törekvéseit. A legtöbb tervezőiroda és szakoktatási intézmény könyvtárában elérhetőek voltak építészeti témájú könyvek és magazinok. Néhány nyugati építészeti szaklap – pl. a L'Architecture d'aujourd'hui vagy a Domus – orosz nyelven is megjelent. Az Építészek Nemzetközi Szövetsége (International Union of Architects – UIA) vezető szerepet játszott a Kelet és a Nyugat közötti kapcsolat ápolásában, és még arra is kísérleteket tett, hogy a két régió közötti együttműködés jegyében építészeti folyóiratot jelentessen meg. A keleti és a nyugati építészek egyaránt indultak nemzetközi pályázatokon és bonyolítottak le nagyszabású projekteket. A kiállítás kitér a design más országokba és más kontinensekre (Afrika) irányuló „exportjára”, valamint a képzést, kutatást és publikációt támogató nemzetközi finanszírozó hálózatok szerepére is.

- Építészeti utópiák: az adott valóság Nyugaton és Keleten egyaránt létező kritikája olyan tervek inspirálta, amelyek egy jobb társadalom vízióján alapultak. Ezek az építészeti víziók Keleten és Nyugaton a szabadság határmezsgyéit derítették fel. Az utópisztikus tervek jelentős része az 1968 utáni „ellenkultúra” szülötte volt, és új, kreatív vizualizációs technikákat követelt meg.

- Az építészeti diszciplináris keretrendszere: itt az építész-képzés és tervezés szervezeti háttere, a szakma önismerete, az innováció és a kreativitás kérdései kerülnek bemutatásra. Az állami és a magánszféra befolyása a tervezésre jelentős változásokon ment át a tárgyalt időszakban. A kiállítás az építészeti kiadványok (folyóiratok, könyvek) szerepére és sokarcúságukra (akadémiai, szakmai, ismeretterjesztő, szub- és transzkulturális stb.) is kitér, és foglalkozik az építés és az építész-szakma filmek és televízió által sugallt identitásával is.

E rendszer „felbontása” növelhető, vagy akár csökkenthető a kiállítás méretének és a rendelkezésre álló eszközöknek megfelelően. A tematika további területekkel bővíthető, de akár szűkíthető is (lásd fent, a kiállítás gerincét képező rész ismertetését).

A kortárs építészeti és formatervezést célszerű lenne külön kiállítás keretében bemutatni. A múlt és a jelen között azonban nem lehet törés, sem módszertani eltérés a „kortárs” és a „történelmi” rész között – a kiállításoknak ugyanazokat az elméleti irányelveket kell tükrözni.

csak reménykedő országok között. A kommunizmus bukása előtt Kelet- és Nyugat-Európa egyaránt sötét tükörképét látta a másikban: Európa mítikus térképét két birodalom – a kommunizmus és a kapitalizmus – uralta, amelyeket a vasfüggöny választott el egymástól. E látszólagos szimmetriának semmi köze nem volt a valósághoz. A vasfüggöny mint színpadi kellék félelmet és vágyakat ébresztett a Nyugatban, de a valóságban korántsem volt átjárható. Az egyfajta ozmotikus membránként működő, félig áteresztő vasfüggöny igazolta, hogy a Kelet és a Nyugat között nem volt igazi szimmetria. Míg a nyugat-európaiak készséggel azonosultak egy közös nyugat-európai identitással, a keleti blokkban élők közel sem fogadták ilyen lelkesen egy kelet-európai identitás gondolatát. Történészek és politikusok különböző teóriákkal igyekeztek megmagyarázni a Keleten és Nyugaton végbemenő változások eltérő történelmi mintázatát, melyek során még egy harmadik kategóriát (Közép-Európa) is megalkottak. Ezek a próbálkozások rámutatnak egy olyan elemző és összehasonlító vizsgálat szükségességére, amely nem fogadja el a vasfüggöny népszerű metaforáját munkahipotézisként, és lehetővé teszi a korszak várostervezésének, építészetiének és tárgykultúrájának új szempontú megközelítését.

A sztálini időszak építészetiét már számos kutató vizsgálta, a terület viszonylag jól dokumentált. Az utóbbi években a kutatók figyelme egyre inkább a kommunizmus bukását megelőző évtizedek városépítészete, építészete és ipari formatervezése felé fordult. Az olyan kiállítások sikere, mint a londoni Victoria & Albert Múzeumban rendezett „A modern a hidegháború éveiben. Design 1945 és 1970 között” jól mutatja a közönség érdeklődését a politikai szembenállás és az esztétikai kísérletezések ezen időszaka iránt. Vannak kezdeményezések, amelyek e korszak szisztematikus kutatását támogató intézményi háttér létrehozását tűzték ki célul. Ezek azonban nem kellően összehangoltak; a legtöbb kutatás jobbára esettanulmányokra korlátozódik, és főleg dokumentokat, fotókat, vizuális propagandaanyagokat – pl. posztereket –, és jellemző használati tárgyakat mutat be. Ez a módszer nem alkalmas egy olyan rendszer kidolgozására, amely lehetővé tenné az Európa keleti és nyugati részében lezajló átalakulások magyarázatát, pedig éppen erre lenne szükség a jelenlegi helyzet értelmezéséhez.

A javasolt kiállítás és konferencia célja egy olyan koncepcionális keret megalkotása, amely lehetővé teszi az Európa területi határvonalaiiban, városképeiben és építészetében 1960-tól napjainkig lezajló radikális változások megértését, figyelembe véve a társadalmi összefüggéseket. A kontinens felosztása egy keleti és egy nyugati politikai blokkra – melyet a vasfüggöny metaforája látványosan

a technológia, amely az előrelépést szolgáló fejlődés és a különbségeket elmosó rombolás eszköze egyaránt tartanak.

- A városok átalakulása; a városmagok és a peremkerületek transzformációja, a növekvő jármű-állomány, a centralizáció, a külvárosi létforma térnyerése (terjeszkedő város), és az egyes területeken ma megfigyelhető zsugorodás modellek, fényképek és az adott folyamatokat bemutató filmrészletek segítségével kerül beutatásra. A városközpontok fejlődése nem választható külön a mobilitás új eszközeinek (közösségi és egyéni közlekedési koncepciók és rendszerek) megjelenésétől és a városközpontok közelében felépülő bevásárlóközpontok térhódításától. Az 1960-as és 70-es években számos európai országban kidolgozták az „új város” koncepcióját – a kiállítás e tervekkel és megvalósításukkal is foglalkozik.

- Szabadidő, turizmus és hatásuk az urbanizációra és a természetes környezetre. Az üdülésre alkalmas területeket – politikai rendszerektől függetlenül – általában olyan tereként definiálják, ahová az emberek elmenekülhetnek a mindennapi stressz, az elidegenedés, a hétköznapok szürkesége és egyhangúsága elől. Ezeket a területeket a Kelet és a Nyugat hasonlóan kezelte, hangsúlyozva az emberek jogát arra, hogy pihenőidejüket vízparton vagy a hegyekben, a napsütést élvezve töltsék. A kiállítás felveti a kérdést, hogy az elmenekülő álma hasonló „heterotópiákat” eredményezett-e a különböző politikai rendszerekben. Vajon a pihenésre szolgáló terek a különböző politikai szemléletek mögötti közös érdekeket mutatják, vagy megint csak azt igazolják, hogy finom szálain keresztül a hatalom áthat minden, a társadalom által használt területet, ideértve a „szabad”-idő tereit is? A kiállítás a pihenésre szolgáló területeknek az 1989 óta eltelt időben lezajlott átalakulását is vizsgálja.

- A lakás céljára szolgáló élettér átalakulása. Tömeges lakásépítés, technológiai fejlődés és iparosodás; szociális lakásépítéssel kapcsolatos politikák és építési technológiák; társadalmi jólét és építészet. Keleten és Nyugaton egyaránt épültek hatalmas lakónegyedek, melyek építése során előregyártott elemeket és fejlett építési technológiákat alkalmaztak. A ma gyakran bevándorlók otthonául szolgáló lakótömbök és -telepek átalakítása egyre sürgetőbb feladat. Az államilag támogatott lakásépítést számos országban kiszorították az üzleti beruházások. A kiállítás bemutatja a dzsentifikáció hatásait is, pl. az elkerített és őrzött lakóparkok Nyugaton és Keleten egyaránt megfigyelhető térnyerését.

A „kortárs” kiállítás célja nem a történelmi kiállítás anyagának ellenpontozása, hanem a városok és régiók jelenleg zajló átalakulásának dokumentálása. Az anyag összeállítását egy fiatal európai építészek együttműködésével lebonyolított kutatás előznie meg; a résztvevőket nemzetközi pályázaton választanák ki.

Ez a megközelítés, amely nem konkrét környezetre és tárgyra, hanem a különböző léptékű változási folyamatokra koncentrálni – miközben természetesen lehetővé teszi, sőt még is kívánja konkrét elemek vizsgálatát – egy új szemléletet képvisel az európai városkép, építészet és design, valamint az ezeknek keretet adó társadalmi és kulturális háttér kutatásában.

A fenti célok megvalósítása jól szervezett hátteret kíván; a programban résztvevő kutatók egy-egy nagyobb terület kutatását felügyelnék (pl. a városok vagy pihenő övezetek átalakulása). Ők választanák ki az összehasonlító esettanulmányokba bevont országokat és példákat is, és rendelik meg a vizuális anyag elkészítését. Emellett workshopokat szerveznének a kiállítás előtt, valamint nagy nemzetközi konferenciát a kiállítással párhuzamosan. A kiállítás katalógusának összeállításában is részt vennének, és közreműködnének a tudományos tanulmányokat tartalmazó kiadvány szerkesztésében. A kutatók munkáját a kiállítás szakmai fókuszterve koordinálná.

